

Column

Blik vooruit

De tegenwoordige energiediscussie concentreert zich eigenlijk alleen op elektriciteit. Daarmee wordt voorbij gegaan aan belangrijke andere delen van het energiesysteem. Door alles in termen van elektriciteit te bespreken, lopen we de kans ook belangrijke oplossingsrichtingen te missen.

Alles wordt nu vertaald in elektronen en hoe die door een draad van producent naar consument gebracht kunnen worden. We praten stelselmatig niet over de functie van vloeibare, gasachtige en vaste brandstoffen en de mogelijke functie die zij moeten vervullen in een duurzame energiehuishouding. Ook wordt in het publieke debat weinig gesproken over het coördinatiemechanisme om productie en consumptie bijeen te brengen. Europa koos nog niet zo lang geleden voor de energiemarkt als coördinatiemechanisme, maar de recente nationale interventies en de interventies die nog op de rol staan in een aantal landen, maken de naam markt zo langzamerhand een farce. Zo ontstaat een steeds schevere discussie die wel erg hoge verwachtingen schept van de inzet van zon en wind. Deze nieuwe bronnen van energie zijn in korte tijd in een aantal

landen ontwikkeld tot een nieuwe, maar variabele basislast, terwijl van de traditionele basislast veel meer aanpassingsvermogen of flexibele inzet wordt verwacht. Het is vooral de snelheid waarmee de veranderingen zijn opgetreden, die de aanpassingen moeizaam maken en wellicht overheden nopen tot interveniëren in het zekerstellen van voldoende back-up capaciteit. De marktplaats krimpt echter op deze manier snel in en resulteert in een overheid die technologiekeuzes maakt.

Een complex geheel

Een belangrijk gedeelte van de energievraag (transport, warmte, industriële processen) wordt nog steeds bediend door olieproducten en gas. Energie-efficiëntie en verduurzaming spelen ook hier een rol, maar de specifieke eisen en noden van dit

deel van de energiebehoefte komt relatief weinig aan bod in de publieke debatten. Dat is jammer, omdat het juist ook in het verkleinen van de voetafdruk van deze bronnen belangrijk is om de doelstellingen te halen, hier en elders. Ook buiten Europa wordt naarstig gezocht naar nieuwe wegen voor het energiesysteem. Vooral in opkomende landen en energie-exporterende landen groeit de binnenlandse vraag snel. Deze vraag wil men graag inperken door verkrijgen van de efficiëntie van de vraag te verhogen, maar ook door het aanbod te diversifiëren. De landen willen de beschikbare energie zo doelmatig mogelijk omzetten in energie of in eindproducten. Duurzame energie hoort nadrukkelijk ook tot die plannen. Een element dat wel eens over het hoofd wordt gezien als men oordeelt over de ontwikkelingen elders.

Verknoping

Het energiesysteem is een complex geheel, met vele verbindingen naar andere sectoren, waar bijproducten van de ene sector een belangrijke rol spelen in de andere. De vraag is in welk deel van het energiecomplex omzetting in elektronen efficiënt is en wanneer niet en wanneer omzetting in (andere) moleculen de voorkeur heeft. Er blijft ook in de toekomst behoefte aan vloeibare en gasachtige brandstoffen en grondstoffen, bijvoorbeeld voor de chemische sector. Momenteel is het transport van en de opslag in moleculen goedkoper dan de pogingen om de elektronen te bewaren voor toekomstige aanwending.

Deze kwaliteit kan het juist logisch maken om zowel oplossingen voor verduurzaming te zoeken in moleculen en elektronen. Zo kan windenergie via de moleculaire route wellicht elektriciteit aanbieden als het niet waait en de prijzen - als er iets van een markt overblijft - hoger zijn. In het huidige systeem voeren we alle wind door een draad af naar consumenten die wel of geen vraag hebben naar elektriciteit. Zolang opslag van elektriciteit beperkt is en kostbaar, wenken ook andere routes, die het mogelijk maken om andere markten te bedienen. Dat kan belangrijk worden, omdat consumenten steeds vaker kleinschalige producenten worden. Hier moet een verknoping worden gevonden tussen grootschalig, centraal opgewekte energie en kleinschalige, decentrale energie. Momenteel zijn die verbindingen nog verre van ideaal. In het geval van een storing in het netwerk worden meteen de zonnepanelen afgeschakeld, zodat de zelfvoorziening als optie vervalt wanneer deze het handigst is. Zo zijn er nog veel meer voorbeelden van delen van de discussie over transitie die aandacht vragen om een en ander goed te begeleiden.

Puzzelen

Energiemarkten zijn bovendien vaak internationaal georganiseerd, maar verrassend nationaal van karakter in de specifieke aanwending en wijze waarop ze lokaal zijn geïntegreerd. Ook in Europa zijn deze verschillen nog altijd goed te herkennen in de verschillen tussen de

lidstaten. Tegelijkertijd is de beschikbaarheid van energie in onze samenleving heel vanzelfsprekend geworden en is de afhankelijkheid van op 'afroep' beschikbare energie steeds groter geworden. Onze sociale en economische weerbaarheid is tegelijkertijd behoorlijk afgenomen als het energiesysteem hapert. De huidige snelle ontwikkelingen in verschillende delen van het (internationale) energiesysteem dwingen daarom grotere aandacht af voor de manier waarop de delen (nog) in elkaar passen en op welke manier we de puzzelstukjes willen organiseren in een nieuw verband. Laten we dat toch door de markt doen of zet de trend voort waarin de overheid steeds meer aan zet wil zijn. Het zal nog behoorlijk puzzelen worden om de weg vooruit te vinden. ■

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme en hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen.